FÖRVETET

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD | LÄNSSTYRELSEN I JÖNKÖPINGS LÄN | NR 2 2018

DOFT AV FRAMGÅNG

Greppa näringen | REKO-ring på parkering | Prima primörer | Lupinerna tar över | Snoken - en ovanlig orm

Länsstyrelsen i Jönköpings län

FÖRVETET

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se
Webb www.lansstyrelsen.se/jonkoping

KONTAKT
Lars Sandberg, Avdelningschef
Landsbygdsavdelningen,
Länsstyrelsen i Jönköpings län
E-post lars.sandberg@lansstyrelsen.se

UTGIVNINGSPLAN 2018
2 mars, 11 maj, 15 september,
8 december

PRENUMERATION
Önskar du prenumerera på Förvetet
kontakta Länsstyrelsens växel.
Prenumerationen är kostnadsfri.
Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se

AD OCH GRAFISK FORM
Carolin Zinkell
Patrik Westerlund

FOTO
Framsidebild, Symbolbilder

UPPLAGA
5 200 exemplar

TRYCK
Printfabriken

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

miljöDIPLOMERAD
av Jönköpings Kommun

Förvetet delfinansieras
av EU-medel

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Konsten att njuta

Solen skiner från en blå himmel, marken är fuktig och det är vår i luften. Efter en sen vinter så är det härligt att våren äntligen är här!

För min treåring hemma är hela världen full av fantastiska saker och framförallt fantastiskt väder. Hela skogsstigen är full av möjligheter och underbara vattenpölar blandat med geggamoja, lera och vattendrag. Medan mamman trippar runt och tar omvägar för att inte blöta ner kängorna, tar sonen vägen rakt fram. Rakt fram igenom leran, helst springande så att det skvätter. Eller så tar han en omväg för att hoppa i ytterligare en vattenpöl. Kolla mamma vilken bra pinne - kan du bära stenen så länge? Lyckan är total!

Sonen vill inte gå vidare, inte gå till någon annan plats än där han är just nu. Just nu är hans liv helt perfekt. Han är precis där han vill vara och ingen plats kan vara bättre än just den här vattenpölen. Och jag slås av tanken – när blir framtiden viktigare än nuet? När blir man som mamman? Mamman, som tittar på klockan för att det är dags att laga mat istället för att hoppa i vattenpölen eller känna hur leran pyser upp mellan fingrarna?

Alla borde få känna njutningen av nuet. Att vara på rätt plats vid precis rätt tid. Att njuta här och nu! Våren och sommaren är ett oskrivet kort. Så mycket energi, så många saker att ta tag i, så många möjligheter ligger framför oss. Hur ska vi hinna? Vad ska vi göra först? Men samtidigt så kanske man ibland måste springa i en vattenpöl och njuta för att inse vad som är viktigast.

Våren är en stressig tid för dig som arbetar inom jordbruket, det är jag fullt medveten om. Att i en tid som är pressad och där njutning ofta blir bortprioriterat är det viktigt att bara stanna upp ett tag. Och när du har gjort det så kan du läsa vårens nummer av Förvetet och planera vilka kurser som är intressanta att delta i. Eller vilka investeringar som ligger i framtiden! Hoppas du får en givande lässtund i nuet!

Nina Elmsjö,
Enhetschef Enheten för landsbygdsutveckling

DETTA NUMRETS SKRIBENTER

Vill du komma i kontakt med någon artikelförfattare?

Vi nås via telefon 010-223 60 00
e-post fornamn.efternamn
@lansstyrelsen.se

Anna Engstedt

Sofia Ellergård

Carolin Zinkell

Niklas Johansson

Jenny Knutsson

Pernilla Ardholt

Lone Möller

Simon Jonegård

Ellen Nystedt

Johanna Petersson

Patrik Westerlund

Joacim Törnblom

Saknas på bild: Sara Leufvén

Innehåll nr 2 2018

4 Välkommen till våra aktiviteter
Läs mer om våra utbildningar som riktar sig till bland annat lantbrukare.

6 Greppa näringen och förbättra miljön
Sedan 2010 finns ett koncept för kostnadsfri rådgivning i Jönköpings län – Greppa Näringen.

8 Snoken – en orm som ingen annan
Snoken är världens nordligaste äggläggande orm, men den hade inte klarat sig utan hjälp från människan.

11 Minns du ditt första jobb?
Förvetet frågar sex personer om deras minnen från första anställningen.

12 Rapportering och journalföring
Det är inte alltid helt lätt att hålla reda på all journalföring, men det finns undantag som hjälper till.

14 Hästens roll i framtidens landsbygd
Hästen får en allt större betydelse för att hålla våra landskap öppna.

16 Reko gårdsbutik på kall parkering
Läs om Facebook-fenomenet Reko-ring – ett sätt att sälja närproducerad mat.

20 Lupinerna tar över
De må vara vackra att se på men de bör bekämpas.

24 Njut av vårens smakrika primörer
Recept på läckra och nyttiga primörer med honung och timjan.

26 Smått och gott från länet
Läs om vad som är på gång och om vad som hänt sedan sist.

Välkommen till våra aktiviteter

Du vet väl om att Länsstyrelsen arbetar med kompetensutveckling som riktar sig till lantbrukare? Du kan dessutom själv vara med och påverkar innehållet i våra kurser.

Text Anna Engstedt | **Foto** Lone Möller

Vi driver projekt inom tre huvudområden: Ett rikt odlingslandskap, Ekologisk produktion och Greppa Näringen. Finansieringen kommer från EU och svenska staten genom landsbygdsprogrammet. Du har möjlighet att påverka innehållet genom att komma med önskemål om aktiviteter.

RIKT ODLINGSLANDSKAP

Syftet med projekten inom detta område är att uppfylla miljömålet Rikt odlingslandskap. Inom detta område kan du få kostnadsfri rådgivning om skötsel och restaurering av betesmarker och slåtterängar. Rådgivningen utförs av länsstyrelsens personal, och fungerar också som en hjälp att uppfylla kraven för miljöersättningarna.

EKOLOGISK PRODUKTION

Vi erbjuder också kurser och fältvandringar med olika teman, till exempel restaurering av betesmarker, hamling, anläggning av våtmarker, hantering av röjsåg och restaurering av stenmurar. Vi kommer gärna på besök till hembygdsföreningar, LRF:s lokalavdelningar och liknande för att informera och inspirera!

EKOLOGISK PRODUKTION

Ett av Länsstyrelsens uppdrag är att utveckla den ekologiska produktionen så den blir mer hållbar och möter den stigande efterfrågan på ekologiska råvaror. Vi erbjuder rådgivning till dig som funderar på att ställa om till ekologisk produktion och till dig en som redan producerar ekologiskt, men behöver hjälp med någon särskild frågeställning. Viss

Ett av Länsstyrelsens uppdrag är utveckla den ekologiska produktionen.

Länsstyrelsen bedriver utbildning inom områdena Ett rikt odlingslandskap, Ekologisk produktion och Greppa Näringen.

rådgivning utförs av Länsstyrelsen, men huvuddelen köps in av rådgivningsföretag i länet. Vi erbjuder också kurser där experter bjudits in samt grupper för erfarenhetsutbyte där deltagarna tillsammans och med hjälp av rådgivare kan hitta lösningar på problem. Andra inslag i verksamheten är gårdsvandringar, fältvandringar och studieresor.

GREPPA NÄRINGEN

Greppa Näringen är ett nationellt rådgivningskoncept som drivs av Jordbruksverket, LRF, länsstyrelserna och rådgivningsorganisationer. Målen är minskade utsläpp av klimatgaser, minskad övergödning och säker användning av växtskyddsmedel. Mer om Greppa Näringen kan du läsa på nästa uppslag.

HÅLL UTKIK!

Fyra till fem gånger per år får alla som lämnat in SAM-ansökan en inbjudan till våra aktiviteter. Om du inte får utskicket men gärna vill ha det, kan du meddela oss så lägger vi till dig på adresslistan. Du kan även skicka din e-postadress till kursanmalan.jonkoping@lansstyrelsen.se så får du informationen via e-post. Håll också utkik efter aktiviteter i kalendern på Länsstyrelsens webbplats. På webbplatsen finns också en lista på aktuella rådgivare som utför rådgivning.

Välkommen att höra av dig med önskemål om aktiviteter. Vi tar gärna emot tips och idéer till kurser så att vi erbjuder den kompetensutveckling som behövs och efterfrågas för att vi ska kunna fullfölja vårt uppdrag! ■

MÖT VÅRA NYA RÅDGIVARE

Johanna Petersson

Jag heter Johanna Petersson och är utbildad naturvårdsbiolog och har lång erfarenhet av arbetsuppgifter rörande miljöersättningar för betesmarker och slåtterängar. Nu ser jag mycket fram emot att ta mig an de utmaningar som finns inom lantbruksrådgivningen. Det som driver mig mest är chansen att tillsammans med entusiastiska lantbrukare hitta bra lösningar som kan bidra till ett rikare odlingslandskap. Givande möten med människor är något som jag verkligen uppskattar. Jag ser fram emot att höra av er!

Jenny Knutsson

Mitt namn är Jenny Knutsson och jag bor med sambo, hund, katt, höns, bin och kanin i ett litet torp utanför Tidaholm. Jag har jobbat på Länsstyrelsen i fyra år, framförallt med arealkontroller. Innan dess har jag bland annat läst till agronom, jobbat på Växtskyddscentralen och på ett litet rådgivningsföretag. Att jobba med rådgivning igen känns roligt och spännande. Jag tycker mycket om att vara ute i skog och mark. Att träffa lantbrukare och försöka hjälpa till på bästa sätt tycker jag också är roligt. Sedan två år tillbaka håller jag även i behörighetskurserna för dem som använder växtskyddsmedel i länet.

Greppa Näringen har funnits i Jönköpings län sedan 2010 och erbjuder kurser och utbildningar med målet att på ett kostnadseffektiv sätt minska övergödningen,

Greppa näringen och förbättra miljön

Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri rådgivning som både lantbrukare och miljön tjänar på. Målen är minskade utsläpp av klimatgaser, minskad övergödning och säker användning av växtskyddsmedel.

Text Pernilla Ardholt | **Foto** Länsstyrelsen

Sedan 2010 finns Greppa Näringen i Jönköpings län. Som medlem i Greppa Näringen får du kostnadsfritt tillgång till rådgivning som är anpassad för produktionen på din gård. Målet är att på ett kostnadseffektivt sätt minska övergödningen, minska utsläppen av klimatgaser och bidra till en säker användning av växtskyddsmedel.

BRA FÖR PLÅNBOKEN

Arbetet inom Greppa Näringen berör fem av de 16 miljömål som Riksdagen har beslutat om. Det är ”Ingen övergödning”, ”Grundvatten av god kvalité”, ”Myllrande våtmarker”, ”Giftfri miljö” och ”Begränsad klimatpåverkan”. I länet har vi nu drygt 200 medlemmar. Syftet med Greppa Näringen

minska utsläppen av klimatgaser och bidra till en säker användning av växtskyddsmedel.

NY RÅDGIVNINGSMODUL INOM GREPPA NÄRINGEN, UNDERHÅLL AV DIKEN

Nu finns den nya modulen "Underhåll av diken" att tillgå inom Greppa näringen. Målet för rådgivningen är att man genom en översyn av sina diken ska kunna se vad som behöver underhållas för att bibehålla dikets förmåga att avleda överskottsvatten. Detta gäller både för öppna diken och rörledningar. Att dikena fungerar optimalt är en förutsättning för en lönsam och resurseffektiv jordbruksproduktion och ett rikare odlingslandskap.

Ägaren av diket har en skyldighet att underhålla sina diken, men det ska ske med hänsyn till miljön. Genom denna rådgivning får man bra hjälp med både översyn och planerade åtgärder samt också bli uppdaterad på vilka lagar som gäller. Att anpassa tidpunkten för underhållet på diket gör även att de arter som är knutna till biotopen störs så lite som möjligt.

Vill man läsa mer om diken så har Jordbruksverket nyligen givit ut en mycket informativ broschyr som heter "Underhåll ditt dike för ett rikare odlingslandskap". Den har beteckningen Jordbruksinformation 2018–1 och finns att ladda ner på jordbruksverkets webbplats.
https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/jo181.html

är att hitta åtgärder som bidrar till ett bättre nyttjande av gårdens resurser. Det kan exempelvis handla om att spara kväve, minska energiåtgången eller att nyttja bete och foder till djuren bättre. Dessa åtgärder bidrar i sin tur till att öka lönsamheten genom att man får bättre kontroll på kostnaderna och vilka resurser som finns på gården. Dessutom minskar den negativa miljöpåverkan!

RÅDGIVNING PÅ GÅRDEN

Den största delen av Greppa Näringen utgörs av rådgivning på gården. Vid första besöket upprättas en växtnäringsbalans som sedan ligger till grund för den fortsatta rådgivningen. Här får man en indikation på vilka förbättringsmöjligheter som finns och en rådgivningsplan upprättas. Rådgivningsplanen sträcker sig över ca tre år och man kan välja mellan flera olika rådgivningar, så kallade moduler. Som avslutning gör man alltid en uppföljningsrådgivning där man går igenom de rådgivningar man haft och också stämmer av med en ny växtnäringsbalans.

För att få tillgång till den enskilda rådgivningen krävs att företaget har minst 25 djurenheter eller odlar minst 50 hektar åkermark.

ANDRA AKTIVITETER

Även andra aktiviteter erbjuds inom Greppa Näringen. Exempel på sådana kan vara byggkurser, maskinvisningar, studiebesök samt kurser om gödselhantering och vallfoderproduktion. Här finns inget krav på gårdens storlek för att få delta. Aktiviteterna annonseras i våra kursutskick och på webbplatsen. Du som är lantbrukare får gärna komma med förslag på aktiviteter!

PRIORITERADE OMRÅDEN

I Jönköpings län har vi jobbat med olika prioriterade områden. Östra vätterbranterna är ett prioriterat område där vi tidigare har anslutit nya medlemmar. Nu går vi vidare med ett nytt prioriterat område söder om Nässjö och Eksjö; Solgens avrinningsområde.

En annan prioritering i länet är att ansluta djurgårdar. Jönköpings län är av tradition ett län med mycket djurhållning. Flera av dessa gårdar betar även stora arealer och bidrar på så vis även till ett rikt odlingslandskap!

Mer information om Greppa Näringen finns på www.greppa.nu ■

GYNNA MÅNGFALDEN

Snoken - en orm som ingen annan

Den simmar bra, är världens nordligaste äggläggande orm och är ständigt utsatt för hot. Lär känna snoken – en orm som är beroende av människan.

Text Lone Möller| **Foto** Lars Petersson

Snoken är Sveriges enda och dessutom en av världens nordligaste äggläggande ormar. Huggorm och hasselsnok bär med sig sina ägg inuti kroppen och söker sig till varma ställen. Snoken däremot måste hitta en plats som ständigt är tillräckligt varm för att äggen ska kunna utvecklas. Det borde inte vara möjligt i vårt klimat men snoken har löst det genom att lägga sina ägg i gödselhögar och kompost eftersom nedbrytningen där alstrar värme.

GOD SIMMARE

Snokens latinska namn Natrix betyder simmare, vilket talar om var snoken trivs. Det är kanske framför allt när den simmar i en sjö vi har en chans att få se den. Snoken är annars mycket skygg och försvinner snabbt in i ris och snår. Blir den oroad kan den utsöndra en illaluktande vätska från analkörtlarna. Den kan också försvara sig genom att lägga sig på rygg med munnen öppen och spela död.

Under sommaren jagar snoken fisk och groddjur längs vattendrag, i våtmarker och sjöar. Den tar även sorkar och andra smågnagare. Saliven innehåller ett gift som förlamar bytesdjuren. Saliven kan inte tränga igenom människans hud och eftersom snoken inte har några huggtänder så är den ofarlig för människor.

FORTPLANTNING

Snoken parar sig i maj. Honorna lockar till sig hanarna med sina doftkörtlar. Många hanar slåss om att få para sig med samma hona. Efter äggläggningen lämnar honan äggen och tar sedan varken hand om äggen eller ungarna.

UTBREDNING

Snoken finns i södra och mellersta Sverige samt en bit upp längs norrlandskusten. Den är spridd i nästan hela Europa och österut till Mellanöstern och Centralasien samt Nordafrika.

Även om snoken tycks minska i utbredning bedömer forskare att beståndet fortfarande är livskraftigt. Snoken finna alltså inte med på listan över hotade arter men som alla andra kräldjur är den fridlyst och får inte flyttas eller dödas.

HOT

Snoken är utsatt för flera hot. Udikning av våtmarker och försurade vatten skadar groddjur och fisk så

att snoken får brist på bytesdjur. Snoken får också svårt att finna lämpliga äggläggningsplatser när antalet öppna gödselstäder och komposthögar blir färre. Vägbyggen kan skära av snokens vandringsvägar mellan sommarens jaktmarker och vinterns övervintringsplatser. Även alltför intensiv röjning av skyddande ris och undervegetation vid övervintringsplatserna gör att snoken inte trivs.

SÅ KAN DU HJÄLPA SNOKEN

Snokar behöver mat, husrum, och en plats att övervintra. Genom att restaurera och anlägga våtmarker blir det mer groddjur för snoken att äta.

Genom att bedriva ett traditionellt småskaligt jordbruk med fastgödselanläggning och öppna komposter ger man snoken lämpliga äggläggningsplatser. Nu går väl ingen tillbaka till fastgödsel, men en rejäl öppen kompost är inte heller fy skam. Det är också viktigt att vårda småbiotoper som stenmurar och rösen för att ge snoken boplatser både sommar och vinter. Där finns de hålor och gångar på frostfritt djup som den behöver när den går i dvala fram i oktober månad. ■

LÄR DIG KÄNNA IGEN EN SNOK

- Snoken blir vanligen upp till en meter lång men enstaka ormar kan bli betydligt längre. Färgen varierar. Kroppen är ofta svart men ibland även gröngrå, grå eller brunaktig. Buken är ljus. De två typiska fläckarna på bakhuvudet kan vara gula, orange eller vita. Dessutom finns helsvarta individer utan nackfläckar.
- Ögat är svart med en smal gul kant. På nära håll syns det att pupillen är rund medan huggormens pupill är långsmal. Det sägs att blicken är mild.
- Där snoken trivs är miljön frisk och rik. Snoken har en viktig roll i naturen genom att den äter många smådjur och själv blir mat till ormvråkar, andra fåglar eller däggdjur.

Snoken fyller en viktig funktion i naturen eftersom den äter många smådjur

Minns du ditt första jobb?

Eva Lang, snart 70 år, pensionär från Malmbäck
– Mitt första jobb var på ett konditori där jag sålde fika över disk.
.

Rikard Karlsson, 42 år, försörjningsledare med biobränsle från Hestra
– Mitt första jobb var ett sommarjobb och jag arbetade som bonddräng.

Claes Palmgren, 31 år, lantbrukare från Forserum
– Första gången jag arbetade körde jag ringvälten, jag var nog 7 år. Pappa körde före med såmaskinen. Det utgick ingen lön den gången.

Arvid Blom, 11 år, studerande från Jönköping
– Jag har alltid hjälpt till hemma. När jag var 6 år hade vi hantverkare hemma.
Då var jag i vägen, så jag fick gå till grannarna och hjälpa till och ge dem goda råd.

Fast jag fick inte betalt – jag hade ju inget registrerat företag. Men det ska det bli ändring på!

Olle Nilsson, 84 år, pensionerad kirurg från Jönköping
– Jag fick mitt första jobb när jag var 12 år. Det var i Frödinge som jag hjälpte grannen med att skörda potatis med hacka. Jag fick hela 6 kronor om dagen och rejäl husmanskost. Man fick lära sig att skilja på ätpära, svinpära och smällpära (prima vara, andrasortering och själva sättpäran som ofta var kletig och eländig).

Johan Schander Ljungqvist, 58 år, snickare från Hult iAdelöv
– Mitt första sommarjobb var på Skaga i Jönköping. Det var 1973, då var jag 13 år. Pappa jobbade där. Men det första fasta jobb jag hade var på nåt som hette HIT. Det var ett åkeri i Jönköping. Jag körde ut tidningar med en pick-up.

Rapportering och journalföring - inte alltid helt enkelt

Det är viktigt att tänka igenom vilka platser djuren befinner sig på under året. Finns de produktionsplatsnummer som krävs registrerade? Journalför och rapporterar du på rätt sätt? Ett sätt att förenkla är att utnyttja undantaget från journalföring!

Text Sofia Ellergård | **Foto** Symbolbilder

Du som håller nötkreatur, får/get eller gris ska anmäla din djurhållning till Regel- och förvaltningsenheten på Jordbruksverket. Du får då ett produktionsplatsnummer (PPN) som består av landsbeteckningen, SE, samt sex siffror. Produktionsplatsnumret är knutet till den anläggning eller plats där verksamheten bedrivs. Syftet är att det ska vara möjligt att spåra hur djuren förflyttats vid ett utbrott av någon smittsam sjukdom.

FINNS DISPENS

Om du har djur på flera olika platser kan du behöva fler än ett produktionsplatsnummer. I vissa fall kan du få dispens från detta krav. Då behöver du kanske bara ha ett eller ett fåtal produktionsplatsnummer. Rapportering och journalföring blir förstås enklare ju färre produktionsplatsnummer du behöver använda dig av, eftersom varje produktionsplats i regel måste ha en stalljournal som fortlöpande ska föras. Det är Jordbruksverkets Regel- och förvaltningsenhet som beslutar om eventuell dispens.

DET FINNS UNDANTAG

Grundregeln är att alla förflyttningar av djur mellan olika produktionsplatser ska journalföras och rapporteras. Det finns dock ett undantag som säger att du inte behöver rapportera förflyttningar mellan egna produktionsplatser som ligger inom samma eller angränsande kommun. För att en produktionsplats ska räknas som egen måste du vara registrerad djurhållare, inte bara innehavare, på produktionsplatsen. Du måste dock fortfarande journalföra förflyttningen i respektive produktionsplats stalljournal. Varje anläggning där djur hålls ska i princip ha ett produktionsplatsnummer.

Även betesmarker som inte ligger i anslutning till någon gårdsbebyggelse ska ofta ha ett eget PPN. Grundregeln är att om betena ligger mindre än 500 meter från varandra (från ytterkanterna räknat) och det inte finns andra klövbärande djur emellan räknas det som en och samma produktionsplats. I annat fall måste betet ha ett eget PPN. För beten där du är ensam om att hålla djur och där du är registrerad djurhållare behöver du ingen journal för det specifika betet. Du behöver heller inte rapportera förflyttningen. Det räcker att notera vilka djur som är tillfälligt ute på betet i stalljournalen för det PPN där djuren hålls den mesta tiden. Om du inte är

Från och med 21 januari 2016 har man som djurhållare av nötkreatur möjlighet att utnyttja ett undantag från journalföring.

registrerad djurhållare på betesmarken måste du dessutom rapportera förflyttningen.

Ibland kan det vara svårt att själv avgöra om ett det behövs något ytterligare PPN på ett specifikt bete. Om du är osäker kan du vända dig till Regel- och förvaltningsenheten på Jordbruksverket.

UTNYTTJA UNDANTAGET

Från och med 21 januari 2016 har man som djurhållare av nötkreatur möjlighet att utnyttja ett undantag från journalföring. Det räcker att du rapporterar via CDB Internet (vilket de allra flesta gör) för att kunna utnyttja undantaget. Det är dock då mycket viktigt att vara medveten om de krav på rapportering som tillkommer. Du måste rapportera förflyttningar även mellan produktionsplatser som du är registrerad djurhållare på och du måste även rapportera tillfälligt inne-djur:

- Grundregeln är att förflyttningar mellan olika PPN måste journalföras i de båda produktionsplatsernas stalljournaler, oavsett om du använder pappersjournal eller elektronisk journal. Utnyttjar du undantaget räcker det att rapportera tillfälligt ute från den produktionsplats där djuren vistas den mesta tiden. Detta måste dock göras även om det gäller en förflyttning mellan egna PPN.
- Håller du andras djur tillfälligt på ditt PPN är du som djurhållare på den mottagande produktionsplatsen skyldig att notera de djur som är tillfälligt inne i din stalljournal. Utnyttjar du undantaget måste du istället rapportera att du har tillfälligt inne-djur på ditt PPN.

Undantaget innebär också att du slipper kravet på journalföring inom 48 timmar. Det är istället rapporteringskravet inom sju dagar (20+7 dagar om födelse) som du måste förhålla dig till. För de allra flesta djurhållare innebär undantaget en lättnad och du kan förstås fortfarande ha en pappersjournal för eget bruk ändå om du skulle vilja.

Det finns alltså flera skäl till att utnyttja undantaget från journalföring: du får mer tid på dig att rapportera en händelse, du slipper att både journalföra och rapportera samma händelse och du kan få ett färre antal händelser att registrera. Vid en eventuell kontroll riskerar du inte att få journalföringsfel och kontrollbesöket går mycket snabbare och smidigare.

Har du några frågor – hör gärna av dig till Länsstyrelsen! ■

Hästens roll i framtidens landsbygd

Vi lever i en tid då vackra naturbetesmarker i allt mindre utsträckning betas av nötboskap, mycket på grund av krav på tillväxt eller hög mjölkproduktion. Här har hästen en viktig roll att spela.

Text Johanna Petersson Ellen Nystedt Niklas Johansson Simon Jonegård | **Foto** Lone Möller

Idag är hästhållning oftast en hobby, men antalet hästar är stort. Detta i kombination med hästens naturliga behov av att röra sig över större varierade marker är något som borde nyttjas i större omfattning än vad som sker idag.

NATURBETEN ÖVERGES

I Sverige som helhet finns nu fler hästar än mjölkkor. Enligt statistik från Jordbruksverket fanns det i Jönköpings län runt 18 900 hästar år 2016, vilket är en ökning om man jämför med några år bakåt i tiden. Just i Jönköpings län är fortfarande antalet mjölkkor något fler även om trenden även här pekar nedåt. Tillsammans med hästen ökar även antalet får. Tillsammans skulle de kunna bidra till den landskapsvård som nötboskapen gjort det senaste århundradet.

På många ställen i länet kan man se hur gårdarna med aktivt lantbruk blir färre men större. Spannmålsodlingen minskar och djur flyttas från naturbeten till frodigare vallar. Därmed lämnas värdefulla miljöer där natur- och kulturvärden försvinner eller hotas av det obetade fjolårsgräset som kväver lågväxta örter. Efter några år växer den obetade hagen igen med sly. Gamla stenmurar och kulturlämningar döljs under allt tjockare lager med gammalt gräs och löv.

Samtidigt som fina marker växer igen står många hästar och trampar i trånga rasthagar även sommartid. Bristen på större hagar till hästarna gör att det växttäcke som finns är väldigt slitet eller obefintligt. Detta i sin tur leder till en fosforbelastning och ett fosforläckage som enligt studier från SLU kan vara så mycket som 60 kg fosfor per hektar och år. Jämför man med den maximala tillåtna fosforgödslingen på åkermark som är 22 kg fosfor per hektar och år så får man en bild av hur mycket det egentligen är.

SMÅ GÅRDAR VIKTIGA

Heltidsjordbruken blir färre och mer intensivt brukade samtidigt som antalet små hästgårdar och deltidsjordbruk ökar. Nära 70 procent av de hästar som finns i länet hålls på gårdar med högst fem hästar. Dessa små hästgårdar är redan idag en viktig del av landsbygden. De kan dessutom bli en viktig del i arbetet med att bevara kombinationen ”levande landsbygd och rik biologisk mångfald”. Länsstyrelsen tror att hästgårdarna kommer att ha en större och större betydelse för länets framtid när det kommer till landskapsvård och biologisk mångfald.

DRÖMMEN

Tänk ändå, vilken enorm skillnad det skulle kunna göra för odlingslandskapet om vi kunde finna en smart väg att få hästarna till de övergivna betena. Drömmen vore att föra samman mindre hästgårdar som har brist på betesareal med lantbruksföretag där djuren inte räcker till för att hålla de egna markerna öppna. Detta skulle kunna

Hästen behövs när vi ska bygga framtidens hållbara landsbygd.

innebära en större chans till goda samarbeten som gynnar alla parter. Hästen skulle ges ett bättre välbefinnande samtidigt som tillskottsutfodringen vår och höst kan minska. Landskapet får större öppna ytor och blir mer sammanhängande istället för fragmenterat, vilket skulle kunna öka den biologiska mångfalden, till exempel genom att vilda bin gynnas vilket i sin tur ger en bättre pollinering.

KRÄVER INTE GÅRDSSTÖD

Betalning för den miljönytta man gör med hästar på naturbeten kan fås i form av miljöersättningar för betesmarker och slåtterängar. Ersättningen är oftast mellan 1000-2800 kronor/hektar och år för naturbetesmarker, beroende på vilka biologiska och kulturhistoriska värden marken hyser. Denna ersättning kan man söka även om man inte har tillräckligt med mark för att söka gårdsstöd. Åtagandet är 5-årigt och det finns villkor som man åtar sig att följa, till exempel att hålla igenväxning borta och att marken ska vara väl avbetad vid säsongens slut.

VI KAN GÖRA SKILLNAD

Trots alla negativa prognoser som säger att den biologiska mångfalden i odlingslandskapet minskar drastiskt, är det viktigt att vi fokuserar våra blickar framåt och söker smarta lösningar tillsammans. Ingen kan göra allt men alla kan göra något. Det är bara tillsammans som vi kan vända en negativ trend till positiv. Alla spelar en viktig roll i detta arbete, stora som små, och vi måste tro på att vi kan bidra till ett ännu mer fantastiskt odlingslandskap för framtida generationer. Vad är det nu man brukar säga? Många bäckar små... ■

TIPS

Får och häst är lämpliga att använda vid växelbete på naturbetesmarker för att gynna floran som annars snabbt försvinner om endast får betar marken. Hitta gärna någon i din närhet att samarbeta med för mer blommande marker. Växelbete är även bra ur parasitpunkt, och ger därför en stor vinst i bland annat vid ekologisk mjölk- och lammproduktion.

EXEMPEL PÅ ERSÄTTNING

Exempel på miljöersättningar för betesmarker:
Betesmarker med allmän skötsel
1 000 kr/hektar
Betesmarker med särskild skötsel
2 800 kr/hektar
Skogsbete
3 500 kr/hektar

Mer information på
www.jordbruksverket.se

Reko gårdsbutik på

Isande kyla hindrade inte konsumenter och producenter från att strå-la samman på en blåsig parkering i Värnamo en torsdagskväll i mars. Iförda vantar och mössor och med strålande leenden på läpparna lämnades beställda varor för över 50 000 kr över från lokala producenter till nyfikna konsumenter.

Text Sara Leufvén
Foto Joacim Törnblom

Carina Bengtsson är en av alla dem som har nappat på konceptet reko-ring, ett slags gårdsbutik på Facebook.

Reko är ett koncept som kan liknas vid en gårdsbutik på Facebook. Tanken är att skapa ett enkelt sätt att förmedla lokalproducerade livsmedel mellan producent och konsument. Försäljningen sker i en lokal köp- och säljgrupp på Facebook där både producenter och intresserade konsumenter kan bli medlemmar. Producenter annonserar ut sina varor och konsumenter beställer genom att kommentera i inläggen. Utlämningen av varor sker på en bestämd tid och plats.

Konceptet startade i Finland 2013, där REKO-ringarna numera omsätter flera hundra miljoner kronor per år. Sedan 2016 gör REKO-ringarna nu sitt segertåg genom Sverige. Jönköpings läns första REKO-ring startade i mars 2018 i Värnamo, Vaggeryds, Gislaveds och Gnosjö kommun. Vid första utlämningen fanns det cirka 1500 medlemmar i gruppen, men en knapp månad senare är antalet medlemmar fördubblat. Intresset bland konsumenterna är stort, nya annonser får ofta beställningar efter bara några minuter. Störst intresse har det hittills varit för ägg och kött, men cocosbollar och hembakt bröd ligger inte långt efter.

Producenterna berättar att de ser REKO som ett komplement till sin ordinarie verksamhet och som en ny spännande säljkanal.

- Jag skaffade ett Facebook-konto bara för att kunna sälja här, berättar Thomas Carlzon på Knäckkokeriet i Lerdala. Normalt säljer vi via återförsäljare, men det här var så

en kall parkering

spännande att vi var tvungna att vara med.

Försäljningen har gått mycket bra. Erik Thorén på Ulås lamm och gris, som till en början var skeptisk till REKO-ringen, berättar att de vid det första tillfället sålde de till 33 personer, vid andra tillfället till drygt det dubbla.

- REKO verkar vara ett effektivt säljsätt, det kompletterar vår gårdsbutik bra. Jag har tagit emot beställningar via Facebook och sedan packat beställningarna på kvällen.

Producenterna i REKO-ringen ansvarar själva för att de följer de regler som gäller för produktionen. För de som funderar på att börja

Reko-ringar växer just nu fram på flera platser i länet

sälja genom REKO-ringen är en kontakt med kommunens livsmedelsinspektör en bra början. Där kan man få veta vilka verksamheter som behöver registreras och vilka krav som exempelvis ställs på märkning och hantering av livsmedel samt lokaler. Skatteverket har information om vad som gäller för bland annat bokföring och hantering av kassa. Den minste producenten är utan tvekan Gunnar Sundström och hans fem hönor.

- De värper så mycket att jag inte hinner äta upp alla ägg själv. Det är ju mer en rolig grej för mig än att tjäna pengar på det, men vad ska jag annars göra med alla ägg.

Flera av producenterna berättar att deras verksamhet har startat på väldigt liten nivå, men nu vuxit. Eemil Kaikkonen på Eemils kafferosteri började rosta sitt eget kaffe under köksfläkten innan han 2015 köpte en maskin för större produktion.

- Det började med mitt egna kaffeintresse, nu har jag kontakt med kaffeodlare i flera olika länder och rostar kaffe i min egen lokal. Jag säljer till en del caféer, via webshop och ska nu testa på REKO-ringen.

REKO-ringen kan vara ett smidigt sätt att marknadsföra och sälja sina produkter eftersom producenten når ut till en stor grupp via Facebook. Många små producenter har inte tillräckligt stor produktion för att kunna sälja via de stora butikskedjorna eller för att starta en gårdsbutik. Samtidigt är det många konsumenter som inte kan eller vill åka ut på landet för att handla i en gårdsbutik.

Den personliga kontakten vid utlämningen ger konsumenten en chans att träffa personen bakom produkten och ger en mer personlig köpupplevelse. Konsumenterna kan prova på varor som de annars inte skulle kunna hitta i sin vanliga

Reko-ringen i Värnamo samlade mycket folk som fyndade bland närproducerade varor

butik. Många producenter har ett erbjudande, där de plockar ihop några olika varor i en REKO-kasse vilket kan locka till merköp och vara ett smidigt sätt att få ut nya varor på marknaden. Flera producenter i de ringar som varit igång ett tag berättar att de fått öka sin produktion eftersom det säljs så mycket i REKO-ringen.

Intresset från konsumenterna är starkt, till Värnamos andra utlämning har 19 producenter sålt för mer än 70 000 kr. ■

REKO-RING

REKO är en förkortning för "REjäl KOnsumtion"

Försäljningen i REKO sker i en Facebookgrupp, där producenter annonserar ut sina varor och konsumenter beställer. Överlämningen av varor sker på en bestämd plats och tid.

I REKO-ringen sker försäljningen direkt från producent till konsument, utan mellanhänder

Det finns drygt 60 REKO-ringar i Sverige och det startas hela tiden nya. REKO-ring Jönköping-Huskvarna är i startgroparna.

VILL DU SÄLJA I REKO-RING?

Sök efter en lokal REKO-ring på Facebook, där finns många producenter inom olika områden som gärna delar med sig av sin kunskap.

Finns ingen REKO-ring i din bygd? Starta en egen! Gå med i gruppen REKO Sverige för tips.

Kontakta livsmedelsinspektören i din hemkommun för att höra vad som gäller för din produktion.

Bra information om småskalig livsmedelsproduktion finns på Eldrimner, nationellt resurscentrum för mathantverk, www.eldrimner.com

På Livsmedelsverket.se finns information om livsmedelslagstiftningen, bland annat en bra skrift som heter Försäljning av små mängder.

Länsstyrelsens primärproduktionshandläggare Claes Ericsson svarar gärna på frågor om primärproduktion, 010-22 36 496.

Lupinerna tar över –

Så här års finns de överallt, de färgglada lupinerna. Och även om de kan vara vackra att se på så utgör de faktiskt ett hot mot andra växter. Ska de inte ta över helt måste de bekämpas!

Text Märta Olsson Länsstyrelsen i Dalarnas län, textbearbetning Lone Möller
Foto Symbolbilder och Länsstyrelsen i Dalarnas län

Om man åker längs en svensk väg i försommartid kan man inte undgå att slås av lupinernas blå och rosa färgprakt. Men det är en kortvarig fägring, från högsommaren och framåt ser man istället de skräpiga fröställningarna längs vägarna. Lupinerna utgör också ett hot mot alla andra växter i dikesrenarna. Allt oftare sprider lupinerna sig även till våra ängar och hotar att konkurrera ut de känsliga ängsväxterna.

KONKURRERAR UT ANDRA

Blomsterlupinen togs ursprungligen hit från Nordamerika som prydnadsväxt. Från trädgårdarna har den sedan spridit sig ut i naturen. Första gången lupinen noterades vild i Sverige var 1870.

Lupinens spridning i gräsmarker är lika förödande om ”mördarsnigelns” utbredning i grönsakslanden. Lupinen är en snabbväxande, flerårig art som sprider sig effektivt både med frön och underjordiska jordstammar. Eftersom blomster-

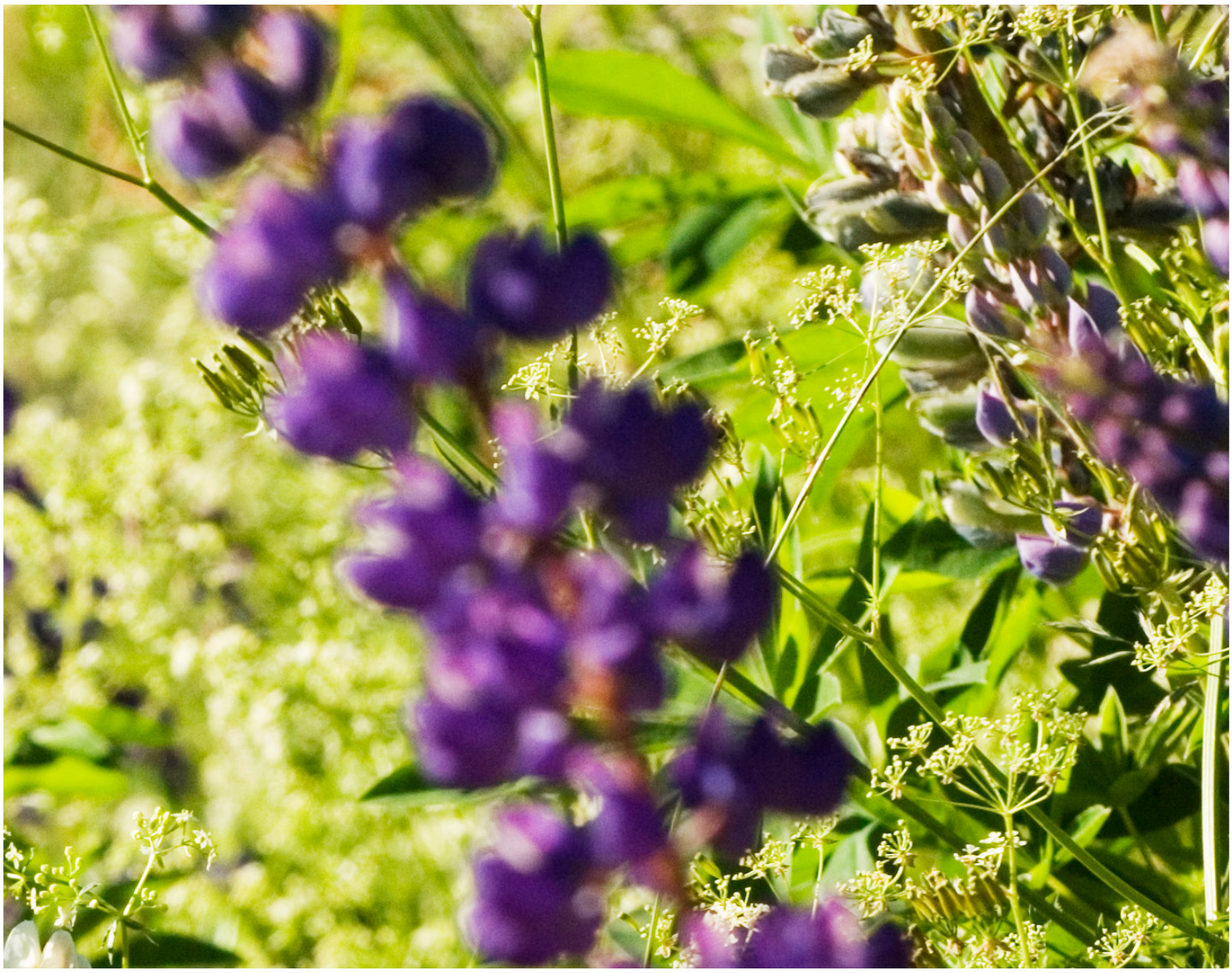

– vad ska jag göra?

lupinen är en kvävefixerande art ökar kvävehalten i jorden där den växer, vilket påverkar omgivande flora som är anpassad till kvävefattiga livsmiljöer. Lupinen konkurrerar även ut vägkantens eller ängsmarkens övriga flora genom att beskugga lågväxande arter.

VAR ENVIS

Lupinen är envis och seg och därför måste bekämpningen vara långsiktig och upprepas ofta. Rötterna klarar övervintringen bra och fröna i marken bevarar sin grobarhet i över 50 år. I första hand bör man se till att det inte bildas några frön genom att kapa av blomstänglarna innan fröna mognar. Då fylls inte fröbanken i marken på och inga fler frön sprids ut i omgivningen. Sätt igång att bekämpa plantorna direkt när de kommer upp på våren. Små plantor går bra att sparka eller skrapa sönder. Större plantor måste grävas upp med rötterna. Återkom följande år och gräv upp eventuellt nytillkommande plantor.

INVASIVA FRÄMMANDE ARTER

Främmande arter som ohämmat sprider sig i landskapet och hotar den biologiska mångfalden eller skadar den nytta vi har av mångfalden kallas invasiva främmande arter. Det är arter som med människans hjälp tagit sig till Sverige och länderna inom EU. Två tredjedelar av alla invasiva arter är kärlväxter. Av politiska orsaker finns lupinen ännu inte med på EU:s lista över arter som ska bekämpas. Den är dock en art som sprider sig snabbt och gör stor skada när den konkurrerar ut den inhemska floran, så förhoppningsvis har vi lupinen på nästa reviderade EU-lista eller på den svenska listan.

Växten bildar snabbt vidsträckta och mycket täta bestånd. Större områden med lupiner bekämpas lättast med regelbunden slåtter. Slåtter två gånger per sommar räcker för att hindra ytterligare utbredning av beståndden. Men för att beståndden ska minska i omfattning krävs att växterna slås av tre till fyra gånger med ett par veckors mellanrum under vegetationsperioden.

SAMLA IHOP VÄXTERNA

De avslagna växterna bör samlas ihop och föras bort för att förhindra att platsen blir alltför näringsrik, speciellt om man vill gynna inhemska ängsarter som trivs i en näringsfattig jordmån.

UPPREPAD SLÅTTER

Slåttern bör utföras innan frön har hunnit bildas. Om lupinerna redan hunnit bilda frökapslar måste det avslagna skickas till tippen! Lägg det inte i skogen eller på den egna komposten för då börjar fröerna gro och då sprider lupinerna sig vidare. ■

RAPPORTERA FYND

Om du hittar något som du misstänker är en främmande invasiv art kan du rapportera in den. Har du en invasiv trädgårdsväxt på din tomt bör du se till att den inte sprider sig utanför tomten. Hittar du en invasiv främmande art på någon annans mark bör du meddela Länsstyrelsen eller rapportera ditt fynd till artportalen. Du kan också rapportera direkt till Naturvårdsverket .

Kontaktperson för invasiva arter på Länsstyrelsen är Linda Griffiths, telefon 010-223 63 71, e-post: linda.griffiths@lansstyrelsen.se.

Bekämpning av lupiner behöver vara långsiktig och upprepas ofta.

Sparka, skrapa och gräv för att bekämpa plantorna.

TIPS

Det går lika bra att grilla grönsakerna. I sådana fall använder du lite mer olivolja och låter grönsakerna marinera i 30 minuter innan du lägger dem på upphettat galler.

Njut av vårens smakrika primörer

Text och foto Carolin Zinkell

Låt primörerna ha huvudrollen när du lagar mat nu i vår. Goda krispiga grönsaker med kraftig smak kan serveras precis som de är med en god kall sås till och en nygrillad köttbit.

Timjan- och honungsgrillade primörer

GÖR SÅ HÄR

1. Sätt ugnen på 225 grader
2. Skölj och dela upp primörerna och lägg i en form.
3. Ringla olivolja över primörerna.
4. Lägg på några kvistar timjan och avsluta med att strö på flingsalt och lite grovmalen svartpeppar
5. Grilla mitt i ugnen på 225 grader i 10-15 minuter. När det återstår cirka 5 minuter ringlar du över honungen.

Servera gärna med ugnsbakad kyckling eller en nygrillad ryggbiff.

INGREDIENSER:

1 knippe färsk lök
1 knippe rädisor
1 bunt sparris
1 knippe färska morötter
små tomater
olivolja
3 msk flytande honung
färsk timjan
flingsalt
peppar

Viktiga datum efter sista ansökningsdag för SAM-ansökan

Du har möjlighet att göra ändringar i din SAM-ansökan fram till den 15 juni.

Efter detta datum kan du bara minska arealen eller ta bort block och skiften. Du kan alltså inte ändra grödkod längre efter den 15 juni. Om du vet att du behöver ändra din ansökan ska du göra det så snart som möjligt. Om länsstyrelsen hittar fel i din ansökan vid handläggningen eller meddelat dig att din gård ska kontrolleras, får du inte ändra eventuella fel som hittas i kontrollen. Det betyder att sista dag att ändra ansökan kan vara tidigare än den 15 juni.

Dessa ändringar kan du göra i SAM-ansökan fram till den 15 juni:

- Anmälan om ändrad areal och grödkod på dina skiften. Du har möjlighet att både öka eller minska areal på skiften och ändra grödkod om det har blivit en annan gröda på skiftet än vad som var planerat. Men om du fått meddelande om att Länsstyrelsen ska kontrollera ditt företag har du inte längre möjlighet att ändra något.
- Ändra eller ange fler produktionsplatsnummer för nötkreatursstöd, kompensationsstöd, ekologisk produktion och omställning till ekologisk produktion.

Fler viktiga datum att hålla reda på:

- Om du söker miljöersättning ska du ha sått dina grödor senast 30 juni
- Om du behöver ha 2 eller 3 grödor i förgröningsstödet ska du under 1 maj -30 juni ha rätt antal grödor på din mark för att uppfylla villkoren.
- Senast den 31 oktober ska du ha skött din jordbruksmark enligt reglerna för gårdsstödet.
- Om du söker miljöersättning för betesmarker och slåtterängar ska marken vara väl avbetad eller skörden slagen och bortförd senast den 31 oktober.
- Om du söker miljöersättning för vallodling ska du ha skördat eller låtit beta vallen senast den 31 oktober. ■

SAM Internet

STÖDRÄTTSÖVERFÖRINGAR OCH BRUKARSKIFTEN

- Du kan ta emot stödrätter från någon annan fram till den 15 juni om du har stödrätter för minst 4 hektar, och har en SAM-ansökan inskickad omfattande minst 4 hektar den 4 maj (sista ansökningsdatum).
- Om du ska ta över delar av ett jordbruksföretag kan du ta över en annan lantbrukares SAM ansökan eller åtagande för miljöersättning fram till 15 juni.
- Om du ska ta över ett helt jordbruksföretag kan du ta över den tidigare brukarens SAM ansökan med åtagande och utbetalning för miljöersättning fram tills dess att Länsstyrelsen fattar beslut om utbetalning av stöd, normalt i september.

Smått och gott från länet

FÖRSTA REGIONALA SKOGSSTRATEGIN – NÅGONSIN!

Skogen har stor betydelse för Småland! Därför gick 12 organisationer samman för att ta fram en gemensam vision, strategi och handlingsplan för att skogens värden ska kunna växa.

Den 25 januari 2018 sjösattes Smålands skogsstrategi - den första regionala skogsstrategin i Sverige. Sjuttio procent av regionens markyta täcks av skog, tillväxten är hög och vi har områden med helt unika naturmiljöer. Småland är Sveriges främsta skogsregion när det gäller omsättning, förädlingsvärde och sysselsättning. Förutom produktionsvärden, naturvärden, kulturmiljövärden och möjligheter till rekreation, har skogen också en viktig roll i omställningen till en biobaserad ekonomi och för att minska klimatpåverkan.

De tolv organisationerna som står bakom strategin är Linnéuniversitetet, Region, Sveaskog, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Regionförbundet i Kalmar län, Södra, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Skogsstyrelsen, Region Jönköpings län, LRF Sydost, Jönköping University och Länsstyrelsen i Kalmar län.

Du kan läsa mer om strategin på skogsstrategismaland.se

Vill du visa upp dig på Grüne Woche?

Sveriges representation vid den internationella jordbruksmässan Grüne Woche i Berlin i januari i år blev lyckat, rapporterar Jordbruksverket. Nu efterlyser de svenska företag som vill medverka vid nästa mässa som äger rum i januari 2019. Är du intresserad och vill veta mer? Då kan du gå in på Jordbruksverkets webb och söka på ”Grüne Woche”

POPULÄR SOPPA UTAN KÖTT

Fler väljer bort kött till förmån för vegetariska alternativ och bland de vanligaste maträtterna finns grönsakssoppa och sallad, enligt en ny undersökning om svenskarnas matvanor, enligt tidningen ATL.

Värdefulla bryn behöver skötas

Det finns värdefulla och till viss del okända miljöer mellan skog och jordbruksmark, så kallade brynmiljöer, som behöver skötas bättre än i dag för att deras värden för miljö och produktion ska utvecklas. Det handlar om variationsrika miljöer med lövträd, buskar, blommor och gläntor. Det visar en analys av övergångszonerna mellan skogs- och jordbruksmark som en rad myndigheter gjort tillsammans.

Allt färre fåglar i landskapet

Sånglärkan, tofsvipan och staren, tre välkända fåglar som är knutna till jordbruket fortsätter att minska i Sverige rapporterade SVT i början av april. Sedan 40 år tillbaka inventerar ornitologer den svenska fågelfaunan årligen. Nu har 2017 års rapport presenterats.

– I Sverige har jordbruksfåglarna minskat i antal under längre tid, det går långsamt och stadigt utför, säger Martin Green, en av de forskare som sammanställt rapporten, till SVT.

Variationerna i landet är dock stora. I södra och östra delen av Sverige går det bättre för fåglarna än i västra och norra delarna. Både temperatur, nederbörd och förändringar av jordbruk och skogsbruk påverkar.

TIPSA OSS!

Vad vill du läsa om i Förvetet? Vi tar gärna emot tips och idéer. Mejla oss på lars.sandberg@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen tar över ansvar för omhändertagande av djur

Den 1 juni 2018 kommer länsstyrelserna att ta över arbetet med tillsynslagen och med omhändertaganden av djur.

Från och med i sommar kommer länsstyrelserna över den praktiska delen när djur omhändertas, och lagen om tillsyn av katter och hundar. Det innebär bland annat transport till djurhem, försäljning och eventuell avlivning av djur. Detta är arbetsuppgifter som polisen tidigare har ansvarat för, men för att frigöra mer resurser hos polisen för bland annat brottsbekämpning kommer nu länsstyrelserna att överta dessa arbetsuppgifter.

Du kan läsa mer om tillsynslagen på länsstyrelsen webb.

POSTENS GRUPPREKLAM
TILL JORDBRUKARE I JÖNKÖPINGS LÄN

Tillsammans utvecklar vi

FRAMTIDENS LANDSBYGD

www.framtidenslandsbygd.se